Atâullah İskenderî

Hikmetler Kitabı

KİTABEVİ

<u>Çevirenler</u>
Orhan Parlak
Cemil Çiftçi

Sunuş

Atâullah İskenderî, Hicrî 7. yüzyılın ikinci yarısında yaşamış (öl. 709), döneminin ve sonrasının en önemli mürşitlerinden biridir. Kendisi hayatını İskenderiye ve Kahire'de sürdüren bir Şazelî olmakla birlikte ünü geniş bir coğrafyaya yayılmış, düşünceleri birbirinden çok farklı çevreler üzerinde etkinlik sağlamıştır. En önemli eseri sayılan *Hikmetler Kitabı*'ndan başka dört kitabı daha vardır: *Letâifü'l Minen*, *Et-Tenvir fi İskatü'l-Tedbir*, *Tacü'l Arus* ve *Kamü'n-Nüfûs*, *Miftâhü'l-Felâh* ve *Misbâhü'l-Ervâh*.

Hakîkatler bilgisi olarak tanımlanabilecek olan hikmet, bir yanıyla Tanrı bilgisine ilişkindir. Bir yanı da nesnelerin hakîkatini, aralarındaki ilişkilerin, bağlantıların bilgisini içerir. Bu iki yan, sanıldığı gibi tümüyle birbirinden ayrı ve yabancı değildir. Nesnelerin gerçekliği "*kendilik bilgisi*" ile ve giderek Tanrı bilgisi ile bağlantılıdır. "*Kendini bilen Rabbini bilir*" şerefli sözü ile "*Bana nesnelerin gerçekliğini göster*" dileği arasındaki ilişki de bu nedenledir. "*Kendini bilme*"nin yollarından biri nesnelerin gerçekliğinin bilinmesinden geçmektedir. "*Kendini bilme*"nin sonu ise Rabbi bilmektir.

Gerçekliğin araştırılması sürecinde nesneler dünyâsına takılıp kalmak, bu çabayı kendi başına bir amaç edinmek gibi bir yanlışa düşmek de mümkün. Bu yanlışın yabancısı değiliz; böyle bir sapmanın egemenlik kurduğu bir dünyâda yaşıyoruz çünkü. Ve hepimiz denize arkasını dönüp köpükle oynayan çocuğun gafletini simgelemekteyiz. Oysa bize, insana yaraşan köpükle oynamak değil, gerçeklik denizine ulaşmaktır.

İnsan özü bakımından arı, duru, pırıl-pırıl bir su gibidir. Ne çâre ki giderek bulanmış, arılığını saflığını yitirmiştir. Yani bilgiden uzaklaşmış, unutmuştur. Budur yanlışın, sapmanın temel nedeni. Öyleyse yapılması gereken ona hakîkatinin, aslının hatırlatılması ve uyarılmasıdır. Peygamberler ve velîler bunu yapmışlardır hep; yoksa insanın yapısına, mayasına yeni bir şey katmamışlardır.

Hikmetler Kitabı da bunu yapmaktadır; akledebilenler, kavrama yeteneğini yitirmeyenler ve kalbi tümüyle karartılmayanlar için. İnsana Hakk'ı göstermekte, işâret etmektedir. Onu gerçeklik bilgisine, arınmaya götürecek yola ışık tutmaktadır. Soylu konumunu, varlık nedenini, görev ve amaçlarını hatırlatmaktadır.

Çoğu hikmet anlaşılmaz, bir bölüğü de çok basit hattâ gereksiz gibi görülebilir. Bu doğaldır ama gerçekte öyle olduklarından değil, konumumuzun kaçınılmaz sonucu olduğu için. Belirli bir çaba harcamadan, şartlanmalarımızdan, kafamızı dolduran aykırı bilgilerden kendimizi kurtarmadan hakîkatle, gerçek bilgisiyle yüz yüze gelmemiz, bilgilenmemiz imkânsızdır. Öğrenmenin ilk koşulu istemekse, ikincisi de teslîmiyet ve zihni gereksiz fazlalıklardan temizlemektir. Şunu unutmamalı: Testi denizden içindeki boşluk ve nasibi kadarını alır. Dolu bir testiye kalansa yalnızca nasipsizliğidir.

Doğruyu en iyi bilen ve sözün en güzelini söyleyen Allah'tır: "*Hikmeti dilediğine verir. Kime hikmet verilmişse kuşkusuz ona çokça hayr verilmiştir.*[1]"

---

[1] Resmî sıralamaya göre 2. Bakara sûresi 269. âyet: Bismillahirrahmânirrahîm, "Yü'til Hıkmete men yeşaû'* ve men yü'tel Hıkmete fekad ûtiye hayren kesiyrâ* ve mâ yezzekkerû illâ ülül elbâb" yâni *(O)* ***Hikmet'i dilediğine verir***... ***Kime Hikmet verilirse, gerçekten*** *(ona)* ***pek çok hayr verilmiştir***... *(Bunu)* ***öz*** *(vehimden arı)* ***akıl sahiplerinden başkası anlayamaz***.

1. Hikmet

Bir kimsenin amellerine güvenmesinin belirtisi, bir günah işlediği zaman yalvarışının eksik oluşudur.

•

2. Hikmet

İçinde bulunduğun sebepler âleminden tecrîd âlemine geçmek isteyişin bu âlemden gizli bir hoşnutluk duyduğun içindir. Yaşadığın tecrîd âleminden sebepler âlemine geçmek isteyişin ise yüksek bir himmet mertebesinden aşağı düşmektir.

•

3. Hikmet

En ileri ve keskin himmetler bile kaderleri çevreleyen surları delemez.

•

4. Hikmet

Tedbîr almakla uğraşmaktan vazgeç. Başkasının –Tanrı'nın- seni için yerine getirdiği işi kendine yükleme.

•

5. Hikmet

Sana karşılıksız olarak verileceği önceden belirlenen ve güvence altına alınan –rızk- için bütün gücünle çalışarak senden istenilen kulluk görevlerini savsaklaman kalp gözünün körlüğünü gösterir.

•

6. Hikmet

Israrla dilediğin hâlde bağışların gecikmesi seni umutsuzluğa düşürmemelidir. Çünkü Allah duâların kabul olunacağını söz vermiştir. Ancak kabul edeceği dilek senin kendin beğendiğin değil, O'nun senin için beğeneceği olacaktır. Ve kabul, senin istediğin zaman değil, O'nun istediği zaman olacaktır.

•

7. Hikmet

Zamanı belirlenmemiş bile olsa verilen sözün yerine gelmemesi seni kuşkuya düşürmesin.

Çünkü kuşku, basîreti yok eder ve sırrın nûrunu söndürür.

•

8. Hikmet

Sana kendini bildirmek için Hakk'ın fütuhâtı yüz gösterince ibâdetlerin azlığı çokluğu önemli değildir. Çünkü fütuhâtın yüz göstermesi ancak kendini sana bildirmek içindir. Bilmiyor musun ki, sana kendini bildiren de ihsânda bulunan da O'dur. Amel ve ibâdetleri ise sen O'nun için yapıyorsun. Senin O'na yaptığın kulluk nerede, O'nun bağışları nerede?

•

9. Hikmet

Sâliklerin amelleri birbirinden farklıdır. Bu durum, hâllerin varidlerinin[2] farklılığından kaynaklanmaktadır.

•

10. Hikmet

Ameller birtakım sûretlerden oluşmuştur. Bunların rûhları ise içlerinde bulunan ihlâsın sırrıdır.

•

11. Hikmet

Varlığını bilinmezlik toprağına göm. Toprağa gömülmeyen tohum filizlenemez. Filizlenmezse de tam bir sonuç vermez.

•

12. Hikmet

Kalp için hiçbir şey kendisiyle tefekkür meydanlarına girilen uzlet[3] kadar yararlı değildir.

•

13. Hikmet

Aynasında varlıkların sûretlerini yansıtan kalp, hikmet nûrlarıyla parlayamaz. Eli ayağı şehvet bukağılarıyla bağlı insan Allah'a doğru nasıl gidebilir? Gaflet kirlerinden arınmayan insan İlâhî huzûra varmak dileğinde nasıl bulunsun? Saçma sapan işlerden tövbe edip uzaklaşmayanlar esrârın inceliklerini anlayamazlar.

•

[2] Vâsıl olan, ulaşan.
[3] Yalnızlık.

14. Hikmet

Varlık karanlıktır. Bunları ışıklandıran bunlarda Allah'ın görünmesidir. Kim varlığı görür de içinde ya da berâberinde, evvelinde yada sonunda Allah'ı müşâhede etmezse, nûrların ışığı kendisini geçip gitmiş, bilgi güneşleri nesnelerin bulutlarıyla perdelenmiş olur.

•

15. Hikmet

Varlık karanlıktır. Bunları ışıklandıran bunlarda Hakk'ın görünmesidir. Kim varlığı görür de içinde ya da berâberinde, evvelinde yada sonunda Hakk'ı müşâhede etmezse, nûrların ışığı kendisini geçip gitmiş, bilgi güneşleri nesnelerin bulutlarıyla perdelenmiş olur.

•

16. Hikmet

Sana Hakk'ın kahrını bildirecek kanıt; yanında varlıklarının hiçbir gerçekliği olmayan nesnelerle gözlerini perdeleyerek, seni, kendisini müşâhede etmekten mahrûm etmesidir.

•

17. Hikmet

Her şeyi açığa çıkaran Hakk'tır. Her şeyle görünen (zuhûr eden) O'dur. Her şeyde görünmüştür. Ve her şey için görünen yine O'dur. Böyleyken bir şeyin O'nu örtmesi, gizlemesi nasıl düşünülebilir?

•

18. Hikmet

O, varlıkların ortaya çıkışından önce vardı. Her şeyin en açık olanı O'dur. O, tektir, vahiddir ve O'nunla birlikte başka hiçbir şey yoktur. O sana her şeyden daha yakındır. Ve O olmasaydı hiçbir şey var olamazdı. Bir şey O'nu nasıl örter, perdeler, gözden saklar?

•

19. Hikmet

Asıl şaşılacak konu şudur: Gerçekte yok hükmünde olan âlemde varlıklar nasıl ortaya çıkabiliyor? Sonradan ortaya çıkan varlık kıdem[4] sıfatını taşıyana/Tanrı'ya karşı nasıl durabilir?

•

[4] Öncesizlik.

20. Hikmet

Bir kimse içinde bulunduğu vakte göre Allah'ın verdiği ve açıkladığı hâlin dışında bir hâl isterse bilgisizlikten bir şey terk etmemiş demektir.

•

21. Hikmet

Kulluk görevlerini ileride bulunacak boş bir zamana ertelemek nefsin ahmaklığındandır.

•

22. Hikmet

Cenâb-ı Hakk'tan, seni içinde bulunduğun bir hâlden başka bir hâle aktarmasını isteme. Eğer O isteseydi, seni bulunduğun hâlden çıkarmaksızın diğer bir hâlde de bulundurabilirdi.

•

23. Hikmet

Sâlikin himmeti, mükâşefede durmak isteyince hakîkat çağırıcıları "*Aradığın ileridedir*" diye seslenirler. Evrenin dış yüzünün (zâhirinin) güzellikleri tecellî eder, seni çekerse hakîkati de şöyle seslenir: "*Bizler ancak birer fitneyiz, sakın küfre düşme*.[5]"

•

24. Hikmet

Hakk'tan isteyişin Hakk için bir suçlamadır. Hakk'ı isteyişin Hakk'tan habersizliğini gösterir. Hakk'tan başka bir varlığı istemen O'na karşı hâyâsızlık; O'ndan başka bir varlıktan isteyişin ise

---

[5] Resmî sıralamaya göre 2. Bakara sûresi 102. âyet: Bismillahirrahmânirrahîm. "Vettebe'û mâ tetluşşeyâtıynû alâ mülki Süleymane, ve mâ kefere Süleymanû ve lakinneşşeyâtıyne keferû yü'allimunenNasessıhr* ve mâ ünzile alel melekeyni Bibâbile hârute ve mârut* ve mâ yü'allimani min ehadin hattâ yekûlâ innemâ nahnü fitnetün felâ tekfür* feyete'allemûne minhümâ mâ yûferrikûne bihi beynelmer'i ve zevcihi, ve mahüm Bidarrıyne bihi min ehâdin illâ Biiznillah* ve yete'allemûne ma yedurrûhüm ve la yenfeûhüm* ve lekad âlimû lemenişterahü mâ lehû fiyl' âhıreti min halak* ve le bi'se ma şerâv bihi enfüsehüm* lev kânu ya'lemûn" yâni ***Süleyman'ın mülkü*** *(Rahmâniyetten kaynaklanan gücü; kuş dili'ni bilmesi, cinler üzerinde tasarrufu, rüzgara hükmetmesi)* ***hakkında onlar, o*** *(ins ve cinn)* ***Şeytânların okuduklarına*** *(tılsımlara; evhâm, hayâl ürünlerine)* ***tâbi oldular****… (Halbuki)* ***Süleyman küfretmemiş/kâfir olmamıştır*** *(mülküyle gâfil değil; kudret ve kuvvetin, her türlü te'sir ve tasarrufun yalnız Allah'a ait olduğundan emin, mutmain)*… ***Lâkin o Şeytânlar kâfir olmuşlardır; insanlara sihr'i*** *(nesnelere güç isnâd etmek)* ***ve Babil'de Harut ve Marut adlı iki melek üzerine inzâl olunanı öğretiyorlardı****… Oysa (o iki melek):* ***Biz yalnızca bir fitneyiz/imtihân vesilesiyiz, sakın*** *(sihir yaparak)* ***küfretmeyin/kâfir olmayın, demedikçe hiçbir kimseye öğretmezlerdi****… (İnsanlar da)* ***onlardan*** *(Hârut ve Mârut'tan)* ***kendisi ile erkek kişi ile eşinin arasını açacak şeyleri öğreniyorlardı****…* ***Oysa onlar*** *(sihir öğrenmiş kişiler)* ***onunla Allah'ın izni*** *(Bi-iznillah)* ***olmadıkça hiçbir kimseye zarar veremezler****…* ***Onlar kendilerine zarar vereni ve fayda vermeyeni öğreniyorlardı****…* ***Andolsun ki onu*** *(sihri)* ***satın alanların âhirette*** *(kudret-bilinç boyutunda müsbet)* ***hiçbir nasibi olmayacağını kat'i olarak bilmişlerdir****… (Karşılığında)* ***nefslerini/benliklerini sattıkları*** *(özdeşleştikleri)* ***şey ne kötüdür****…****Keşke bilselerdi.***

Hakk'tan uzaklığındandır.

•

25. Hikmet

Alıp verdiğin hiçbir nefes yoktur ki, o nefeste Hakk'ın sende gerçekleştireceği bir kaderi olmasın.

•

26. Hikmet

Ağyarın kalbini terk edip boşaltmasını bekleme. Bu bekleyişin bulunduğun hâl içinde hakkını yerine getirmen gereken murâkabeye engel olur.

•

27. Hikmet

Dünyâda bulunduğun sürece sana gelip çatan acıları tuhaf karşılama. Çünkü dünyânın açıkladığı şey ancak hak edilenin ve kaçınılmaz olanın özelliğidir.

•

28. Hikmet

Rabbin ile aradığın istek zorlaşıp gecikmez. Nefsin ile aradığın ise gerçekleşmez.

•

29. Hikmet

İşin başında Allah'a yönelmek işin sonunda başarıya ulaşmanın belirtisidir.

•

30. Hikmet

Başlangıcı parlak olanın sonu da parlaktır.

•

31. Hikmet

Gizli sırlara emânet edilen, zevâhirin[6] tanıklıklarıyla ortaya çıkar.

---

[6] Görülenlerin

•

32. Hikmet

Hakk ile delil getirmek ve Hakk üzerine delil araştırmak birbirinden çok farklı ve uzak şeylerdir. Hakk ile delil getiren O'nu yakînen bilmiş ve işi kökünden hâlletmiştir. Hakk üzerine delil getirmek ise O'na ulaşmamanın sonucudur. Yoksa O, ne zaman gizlidir ki, eserlerde araştırılsın. Ne zaman uzaklaşmıştır ki, eserler ona eriştirebilsin.

•

33. Hikmet

"*Varlıklı olan kimse varlığına göre versin*" ifâdesi Allah'a ulaşanlar için, "*… rızkı ancak kendisine yetecek kadar verilmiş olan kimse Allah'ın kendisine verdiğinden versin*" (65/7)[7] de Allah yolunda yürüyen sâlikler içindir.

•

34. Hikmet

Allah'a gidenler O'na yönelmenin, nûrlarıyla hidâyet buldular. Yeryüzüne gelmenin nûrları ise O'na ulaşanlar içindir. Allah'a gidenler nûrlar için; nûrlar ise ulaşanlar içindir. Çünkü onlar yalnız Allah içindir. "*Allah de, sonra da onları daldıkları sapıklıkta bırak, oynasınlar*" (6/91)[8].

•

35. Hikmet

Sana açılmamış gizlileri kurcalayacağına, kendi gizli ayıplarını araştır. Bu daha hayrlıdır.

•

---

[7] Resmî sıralamaya göre 65. Talâk sûresi 7. âyet: Bismillahirrahmânirrahîm, "Liyûnfık zü se'atin min se'atih* ve men kudire 'aleyhi rizkuhû felyunfık mimmâ atahûllah* lâ yukellifullahû nefsen illâ ma atâha* seyec'alullahû ba'de 'usrin yüsrâ" yâni ***Sea** (güç, zenginlik) **sahibi olan, kendi zenginliğinden** (imkânlarının bolluğuna göre) **nafâka versin**... **Rızkı kendisine daraltılmış/kısılmış kimse de Allah'ın kendisine verdiğinden infâk etsin** (nafâkasını versin)... **Allah hiçbir nefs'e ona verdiğinden başkasını mükellef kılmaz**... **Allah bir zorluk-güçlükten sonra bir kolaylık oluşturacaktır** (yani muhakkak oluşturur).*

[8] Resmî sıralamaya göre 6. En'âm sûresi 91. âyet: Bismillahirrahmânirrahîm, "Ve mâ kaderullahe hakka kadrihi iz kâlu mâ enzelAllahû alâ beşerin min şey'* kul men enzelel Kitabelleziy câe bihi Mûsâ nren ve hüden linNâsi tec'alunehû karatıyse tübdunehâ ve tuhfûne kesiyrâ* ve ullimtüm mâ lem ta'lemu entüm ve lâ abâüküm* kulillahû sümme zerhüm fiy havdıhim yel'abun" yâni *"**Allah hiç bir beşer'e bir şey inzal etmemiştir" demekle, Allah'ı hakkıyla** (gereği gibi) **takdir edemediler** (tanıyamadılar)**... De ki: "Mûsâ'nın insanlar için Nûr ve Hûdâ olarak getirdiği Kitab'ı kim inzâl etti**?... (Ki) **siz O'nu kağıtlar hâline getirip** (O Kitab'ı yazılı kağıtlar olarak görüp) **gösteriyorsunuz, bir çoğunu da gizliyorsunuz**... **Ve ne sizin ne de babalarınızın bilmediği şeyler öğretildi size"... "Allah" de, sonra bırak onları daldıklarında oynayadursunlar**.*

36. Hikmet

Hakk perdelenmiş değildir. Göremiyorsan, perdelenmiş olan sensin demektir. Eğer bir şey perdelenmiş olsaydı, O'nu örtmüş olurdu. Bir şeyi örtmek onu kuşatmak, kuşatmaksa hâkim ve kâhir olmak demektir. Oysa, "*O, kulları üzerinde tek kahhârdır*" (6/18).[9]

•

37. Hikmet

Kulluk görevlerini engelleyen beşerî niteliklerinden arın ki, Hakk'ın çağrısına uymuş ve huzûruna yakınlaşmış olasın.

•

38. Hikmet

Her türlü günâhın, gafletin, şehvetin temeli nefisten razî olmak; olmamaksa her ibâdetin, uyanıklığın, iffetin temelidir.

•

39. Hikmet

Nefsinden hoşnut olmayan bir bilgisizle arkadaşlık etmen, nefsinden hoşnut olan bir bilginle arkadaşlık etmenden daha hayrlıdır. Nefsinden hoşnut olan bilgin nerede, nefsinden hoşnut olmayan bilgisiz nerede?

•

40. Hikmet

Kalp gözünün ışığı O'nun sana yakınlığını, kalp gözünün özü O'nun varlığı ile senin yokluğunu, kalp gözünün hakîkati ise O'nun varlığını senin ise ne var, ne yok olduğunu gösterir.

•

41. Hikmet

"*Allah vardı, O'nunla berâber hiçbir şey yoktu.*" O, şimdi de eskiden olduğu gibidir.

•

[9] Resmî sıralamaya göre 6. En'âm sûresi 18. âyet: Bismillahirrahmânirrahîm, "Ve Hûvel Kahirû fevkâ ıbadihî, ve Hûvel Hakiymül Habîyr" yâni **O'dur**, **kullarının fevkinde (**üstünde**) Kaahir**... **O'dur**, **Hakiym**, **Habîr**.

42. Hikmet

Hakk'tan başkasından himmet dileme. Çünkü dilekler Kerîm olandan başkasına ulaşamaz.

•

43. Hikmet

Hakk'ın giderebileceği bir ihtiyâcın için başkasından dilekte bulunma. O'nun senin için vermediğini başkası nasıl verebilir? Kendi ihtiyâcını gidermekten âciz olan başkasınınkine nasıl güç yetirebilir?

•

44. Hikmet

Güzel sıfatlarından dolayı zannını güzelleştiremiyorsan, senin olan ilişkilerinden dolayı güzel zanda bulun. Çünkü O sana sürekli iyiliklerde bulunmuş, nimetler bağışlamıştır.

•

45. Hikmet

Şaşılacak olan, insanın kendisinden kopmak mümkün olmayandan kaçması, buna karşılık kendisiyle kalıcı olmayanı istemesidir. "*Yalnız gözler kör olmaz, lâkin göğüslerde olan kalpler de körleşir*" (22/46).[10]

•

46. Hikmet

Bir varlıktan diğerine gidip durma. Dolap beygirine dönersin. Onun gittiğini sandığı yerler aslında az önce geçtiği yerlerdir. Varlıktan, onları yaratana doğru yürü. "*Doğrusu son varış Rabbinedir*" (53/42).[11]

•

47. Hikmet

Allah Resûlünün (s.a.v.) "*Kim Allah ve resûlü için hicret ederse hicreti Allah ve resûlünedir. Bir dünyalığa ya da bir kadına sahip olmak niyetiyle hicret edenin hicreti ise istediği şeyedir*"

---

[10] Resmî sıralamaya göre 22. Hac sûresi 46. âyet: Bismillahirrahmânirrahîm, "Efelem yesiyrû fiyl Ardı fetekûne lehüm kulûbün ya'kılune bihâ ev azânün yesmeûne bihâ* feinnehâ lâ ta'mel ebsârû ve lâkin ta'mel kulûbülletiy fiyssudur" yâni ***Arz'da hiç gezip seyretmediler (****ibret almadılar; seyr-i sülük yapmadılar****) mi ki, onlarla akledecekleri kalpleri yahût kendileri ile işitecekleri kulakları olsun****... Çünkü basarlar a'ma olmaz, sadırların içindeki kalpler a'ma olur***.

[11] Resmî sıralamaya göre 53. Necm sûresi 42. âyet: Bismillahirrahmânirrahîm, "Ve enne ilâ Rabbikel müntehâ" yâni ***Ve muhakkak ki müntehâ (****nihâyet, en son varış****) Rabbinedir***.

sözüne bak. Anla ve derin-derin düşün üzerinde.

•

48. Hikmet

Sözü Allah yolunu göstermeyen, hâli Allah'a ulaştırmayan kimse ile arkadaşlık etme.

•

49. Hikmet

Hâli senden daha kötü olan birisiyle arkadaşlık yaparsan ona kıyasla sendeki kötülükleri iyi görmeye başlayabilirsin.

•

50. Hikmet

Zâhidin kalbinden doğan amel azalmaz, dünyâ isteklisinin kalbinden doğan ise çoğalmaz.

•

51. Hikmet

Amellerin güzelliği, hâllerin güzelliğinin sonucudur. Hâllerin güzelliği ise kalplere inen makâmların gerçekleşmesinden dolayıdır.

•

52. Hikmet

Allah ile huzûr hâline ulaşamadığın gerekçesi ile zikirden uzaklaşma. Çünkü zikirden uzaklaşman zikir içindeki gafletinden daha kötüdür. Kaldı ki, gafletle yapılan zikirden uyanıklığa, uyanıklık hâlindeki zikirden huzûr mertebesindeki zikre, huzûr ile yapılan zikirden ağyardan uzaklaşarak zikretmek hâline yükseltilebilirsin. "*Bu, Allah için güç değildir*" (14/20).[12]

•

53. Hikmet

Kalbin ölüm belirtisi: Kaçırılan ameller için üzülmemek, işlenilen suçlardan dolayı pişmânlık duymamak.

•

[12] Resmî sıralamaya göre 14. İbrâhim sûresi 20. âyet: Bismillahirrahmânirrahîm, "Ve mâ zâlike alellahi bi aziyz" yâni ***Bu, Allah'a aziyz*** (*zor, meşakkâtli*) ***değildir***.

54. Hikmet

İşlediğin suçu, Allah'ın bağışlaması konusundaki zannını sarsacak ölçüde büyütme. Rabbini bilen, keremi yanında hiçbir günâhın büyük olmayacağını da bilir.

•

55. Hikmet

O'nun adâletiyle karşılaşınca günâhın küçüğü olmaz. Fazlına göre büyük günâh yoktur.

•

56. Hikmet

Varlığı sence değersiz görülen ve göze batmayan ameller, kabule en yakın olanlardır.

•

57. Hikmet

Varidi getirmesi, onunla O'na ulaşman içindir.

•

58. Hikmet

Seni ağyarın, O'ndan başkalarının elinden ve '*eserler*'in tutsaklığından kurtarmak için sana varidler gönderir.

•

59. Hikmet

Sana varidi getirmesi, seni beden zindânından çıkarıp müşâhede mertebesine ulaştırmak içindir.

•

60. Hikmet

Nûrlar; kalplerin ve esrârın binekleridir.

•

61. Hikmet

Zulmet nefsin askerleri, nûrlar ise kalbin askerleridir. Allah kuluna yardım dilediğinde ona nûrların askerlerini gönderir. Zulmet ve ağyarın yardımını da ondan keser.

•

62. Hikmet

Nûr için keşif, kalp gözü için hüküm, kalp için yükselmek ve alçalmak vardır.

•

63. Hikmet

Taât ve ibâdet seni sevindirmesin. Fakat onların, sende ortaya çıkan Allah'ın ihsânı olması nedeniyle sevin. "*De ki, 'Bunlar, Allah'ın bol nimetiyle ve rahmetiyledir.' Buna sevinsinler. O, onların topladıklarından daha hayrlıdır*" (10/58).[13]

•

64. Hikmet

Allah kendisine doğru gidenlerin ve kendisine vâsıl olanların bâzısını yaptıkları ibâdetleri görmekten ve hâllerini müşâhede etmekten alıkoymuştur. Nedeni şudur: O'na doğru gidenler henüz amellerinde doğruluğu, sıdkı gerçekleştirememiş; vâsıl olanlar ise O'nu müşâhedelerinden dolayı kendilerini kaybetmişlerdir.

•

65. Hikmet

Alçaklık ağacının dalları ancak açgözlülük ve tamah çekirdeğinden boy atar.

•

66. Hikmet

Hiçbir şey kuruntuların kadar sürüklememiştir seni.

•

67. Hikmet

---

[13] Resmî sıralamaya göre 10. Yûnus sûresi 58. âyet: Bismillahirrahmânirrahîm, "Kul bi fadlillahi ve bi Rahmetihî fe bi zâlike felyefrahû* hûve hayrun mimmâ yecmeûn" yâni ***De ki**: "**Allah fazlı ve O'nun rahmetiyle**, **işte onunla sevinip ferâhlasınlar (**hayâli, fânî, cüzî şeylerle değil**)**... **O, onların cem' ettiklerinden daha hayrlıdır**".*

Sahip olmak için şiddetle istediğin nesnelere tutsak, istemediğin şeylere karşı ise özgürsün.

•

68. Hikmet

İhsân ve nimetleriyle Allah'a yönelemeyen kimse sınanmanın zincirleriyle O'na doğru çekilir.

•

69. Hikmet

Nimetlere şükretmeyen onların tükenmesi için uğraşmış olur. Şükreden kimse ise onları sağlam bağlarla bağlamış olur.

•

70. Hikmet

Kötülük işlemeye devam ettiğin hâlde Allah'ın bağışlarının kesilmemesi seni korkutmalıdır. Çünkü bu, senin için yavaş-yavaş helâke yaklaşmaktır. "*Biz onları bilmedikleri yerden yavaş-yavaş azâba yaklaştıracağız*" (68/44).[14]

•

71. Hikmet

Edebe aykırı davranışın cezâsı geciktirilince, "*Eğer bu çirkin davranış olsaydı yardın kesilirdi ve Allah'ın rahmetinden uzaklaştırılırdım*" demesi mürîdin bilgisizliğindendir. Oysa yardım bilinmeyen bir nedenden dolayı da kesilebilir. Kaldı ki yardımın çoğalmaması bile cezâ olarak yeter. Bu bile uzaklaşma belirtisidir. Mürîdse durumun farkında değildir. Hattâ Allah'ın seni isteklerinle baş başa bırakması da felâket olarak yeterlidir.

•

72. Hikmet

Şânı yüce Allah'ın bir kulunu evrad makâmında bulundurduğunu, uzun süre yardım edip onu o makâmda tuttuğunu gördüğün hâlde onda âriflerin özelliğini ve sevgi ehlinin neşesini göremeyebilirsin. Bundan dolayı mevlâsının ona olan lûtfunu sakın küçümseme. O, İlâhî tecellî olmasaydı, o makâma eremezdi.

•

73. Hikmet

[14] Resmî sıralamaya göre 68. Kalem sûresi 44. âyet: Bismillahirrahmânirrahîm, "Fezerniy ve men yükezzibû Bihazelhadiys* senestedricûhüm min haysü lâ ya'lemun" yâni *(Resûlüm)* ***artık beni ve bu hadîsi*** *(Kur'ân'ı)* ***yalanlayanı*** *(baş-başa)* ***bırak****...* ***Onları hiç bilmedikleri taraftan tedrici olarak helâke götüreceğiz***

Hakk Teâlâ bir kısım insanı hizmetinde tutmuş, bir kısım insanı da muhabbetine tahsîs etmiştir. "*Onların ve bunların her birine Rabbinin nimetinden ulaştırırız. Rabbinin nimeti kimseye yasak kılınmış değildir*" (17/20).[15]

•

74. Hikmet

Kullar her şeyi yeteneklerine bağlamasınlar diye, kimi zaman İlâhî hâller birdenbire tecellî eder.

•

75. Hikmet

Her sorulana cevap vereni, her gördüğünü anlatanı, her bildiğini söyleyeni görürsen onun bilgisizliğini anla.

•

76. Hikmet

Âhiret evi mü'min kulları mükâfatlandırmak için yaratılmıştır. Çünkü bu dünyâ Allah'ın onlara vermek istediklerini taşıyamaz. Hem de onların değerini, kalıcı olmayan dünyâda mükâfatlandırmaktan yüce tutmuştur.

•

77. Hikmet

Bir amelin meyveleri çabuk görülürse, bu durum onun ilerde, öbür dünyâda da kabul göreceğini gösterir.

•

78. Hikmet

Allah indindeki değerini, dereceni bilmek istiyorsan, seni hangi işte bulundurduğuna bak.

•

79. Hikmet

Allah sana emrine uymayı rızk olarak verir, seni dünyâya karşı tok kılarsa zâhir ve bâtın

[15] Resmî sıralamaya göre 17. İsrâ sûresi 20. âyet: Bismillahirrahmânirrahîm, "Küllen nümiddü haülâi ve haülâi min atai Rabbik* ve mâ kâne atâu Rabbike mahzûrâ" yâni ***Hepsine, onlara da bunlara da Rabbinin atâsı (****verişi, lûtfu, bağışı****)'ndan imdâd ederiz (****ard arda veririz****)... Rabbinin atâsı mahzûr (****men'edilmiş****) değildir (****Rabbinin verişi engellenemez****).***

nimetlerini sende tamamlamış demektir.

•

80. Hikmet

Allah'tan dilediğin şeylerin en hayrlısı, O'nun senden istediğidir.[16]

•

81. Hikmet

Yerine getirilmeyen ibâdetleri gerçekleştirmek için çaba harcamamak, buna rağmen üzüntü duymak gurur göstergesidir.

•

82. Hikmet

Ârif, Hakk'a işâret ettiği zaman O'nu işâretinden kendine daha yakın bulan kimse değildir. Şuhûdunda gizlenmesi ve varlığının yok olması nedeniyle işâreti bile olmayan kimse âriftir.

•

83. Hikmet

Ârif, Hakk'a işâret ettiği zaman O'nu işâretinden kendine daha yakın bulan kimse değildir. Şuhûdunda gizlenmesi ve varlığının yok olması nedeniyle işâreti bile olmayan kimse âriftir.

•

84. Hikmet

Ricâ, bir amel ve ibâdetle olan dilektir. Yoksa o, ancak bir umuttur.

•

85. Hikmet

Âriflerin şânı yüce Allah'tan istedikleri şudur: Kullukta tam bir doğruluk ve rubûbiyet haklarını yerine getirmek.

•

86. Hikmet

[16] Hadîs Şerîf: "*Allahümme inni eselüke mâ teselu minni*" - Allah'ım benden istediğin şeyi muhakkak Sen'den isterim.

Seni kabz[17] hâlinde bırakmamak için bast[18] eyledi. Bast hâlinde terk etmemek için de kabz eyledi. Sonra, kendisinden başka bir şeyle ilgilenmemen için seni bu iki hâlden de çıkardı.

•

87. Hikmet

Ârifler bast hâlinde iken, kabz hâlindekinden daha çok korkarlar. Çünkü bast hâlinde edep sınırlarını koruyabilenler çok azdır.

•

88. Hikmet

Nefsin bast hâlinden hoşlanacağı şeyler çoktur. Kabz hâlinde ise nefsin hoşlanabileceği bir şey yoktur.

•

89. Hikmet

Kimi vergiler gerçekte mahrûm bırakılmanı; mahrûm bırakılman da gerçekte sana verildiğini gösterir.

•

90. Hikmet

Alıkonulmak senin için anlayış kapılarını açıyorsa bu mahrûmiyet senin için ihsânın ta kendisidir.

•

91. Hikmet

Varlıkların görünüşü (zâhir) gaflete götürür. İçyüzleri (bâtın) ise ibret vericidir. Nefis görünüşteki gaflete, kalp ise içteki ibrete bakar.

•

92. Hikmet

Kalıcı olan bir izzetle şereflenmek istersen ölümlü bir izzetle azîz olmak isteme.

•

[17] Sıkışık
[18] Ferâh.

93. Hikmet

Gerçek tayy, sende varolan dünyâ mesâfelerini aşmaktır. Öyle ki, öte dünyânın sana senden daha yakın olduğunu görürsün.

•

94. Hikmet

Halkın vermesi mahrûmiyet, Hakk'tan gelen mahrûmiyet ise bağıştır, ihsândır.

•

95. Hikmet

Kendisi ile olan alışverişini peşin olarak yapan kula, karşılığını veresiye veren Rabbimizin şânı ne yücedir.

•

96. Hikmet

Allah'ın seni kulluğa ehil sayması, sana ödül olarak yeter.

•

97. Hikmet

İtaâtleri konusunda Allah'ın onların kalplerini açması ve dostluğunu göstermesi, kullukta bulunanlara karşılık olarak yeter.

•

98. Hikmet

Bir şeyler umarak ya da gelecek cezâyı defetmek amacıyla ibâdet eden, Hakk'ı gerçek anlamda bilmiyor demektir. O, bağışta bulunduğu zaman iyiliğini, bulunmadığı zaman da kahrını gösteriyordur. Bu demektir ki, O her iki durumda da sana Kendini tanıtıyor; dolayısıyla her durumda da sana lûtfu ile yöneliyor.

•

99. Hikmet

Allah'ın sana olan bağışını kesmesinden dolayı üzülmen, bunun Allah'tan geldiğini bilmediğin içindir.

•

100. Hikmet

Allah sana taât kapısını açtığını hâlde kabul kapısını açmayabilir. Buna karşılık işlemeni takdîr ettiği bir günâh da O'na ulaşmana neden olabilir.

•

101. Hikmet

Aşağılanmayı ve alçak gönüllülüğü doğuran günâh, büyüklüğü ve böbürlenmeyi doğuran taâttan daha hayrlıdır.

•

102. Hikmet

İki nimet vardır ki hiçbir varlık bunların dışında kalmamıştır: İcâd ve imdât nimetleri.

•

103. Hikmet

İlk olarak seni yaratmakla (icâd), ikinci olarak da varlığını sürdürebilmen için peş-peşe yardım elini uzatmakla (imdât) seni nimetlendirdi.

•

104. Hikmet

Sendeki yoksulluk zâtîdir. Sebeplerin gelişi sende gizli olan yoksulluğu hatırlatmak içindir.

•

105. Hikmet

Vakitlerin en hayrlısı, kendisinde yoksulluğunun bilincine vardığın ve sendeki zillete geri çevrildiğin vakittir.

•

106. Hikmet

Seni yarattıklarından uzaklaştırdığı zaman bil ki, sana dostluğunun kapısını açmak istiyor.

•

107. Hikmet

İstemek için dilini çözdüğünde sana vermek istiyor demektir.

•

108. Hikmet

Ârif, Allah’a zorunluluğu hiçbir zaman eksilmeyen, kararı da Allah’tan başkasıyla olmayandır.

•

109. Hikmet

O’nun eserlerinin nûrları görünen nesneleri, sıfatlarının nûrları ise kalplerdeki sırları aydınlattı. Bunun için görünen nesnelerin nûrları battı, kalp ve sırlarınkiler batmadı. Şöyle bir söz söylenmiştir: “*Gündüzün güneşi geceleyin batar, fakat kalplerin güneşi için batmak diye bir şey yoktur.*”

•

110. Hikmet

Seni belâya düşürenin Allah olduğunu bilmen, belânın acısını hafifletir. Kaderlerden sana yönelecek olanlar sana seçimlerin en güzelini kazandırmalıdır.

•

111. Hikmet

Allah’ın bağışlarının kaderinden ayrı olduğunu sanmak düşünce kısırlığındandır.

•

112. Hikmet

Senin için yolların karışıklığından değil, dünyevî istek ve eğilimlerin baskın çıkmasından korkulur.

•

113. Hikmet

Beşerî niteliklerin ortaya çıkışıyla velilere özgü hakîkatin sırrını örten ve kulluğu ortaya çıkararak Rab’lığının ululuğunu gösteren Allah’ı tesbîh ederim.

•

114. Hikmet

İsteğinin gecikmesi nedeniyle Rabbine itirâz edip "*İsteğim neden gecikti deme*." Edebinin gecikmesinden dolayı nefsine çıkış.

•

115. Hikmet

Seni zâhirde emrine uyan kıldığı, bâtında ise kahrına teslimiyetle rızıklandırdığı zaman sana olan bağışlarını çoğaltmış demektir.

•

116. Hikmet

Görüşü sabit olanın kurtuluşu tam olmamıştır.

•

117. Hikmet

Virdi[19] ancak bilgisizler küçük görür. Varide[20] gelince o, âhiret yurdunda da varlığını sürdürür. Vird bu dünyânın toparlanıp gitmesiyle son bulur. Öyleyse öncelikle özen gösterilmesi gereken varlığında halefi olmayandır. Virdi senden isteyen O'dur. Varidi ise sen O'ndan istemektesin. Senin ondan istediğin nerede, O'nun senden istediği nerede!

•

118. Hikmet

İmdâdın gelmesi yeteneğin gücüne, nûrların doğuşu ise kalplerin arılığına göredir.

•

119. Hikmet

Gâfil sabahladığında o gün ne yapacağını, akıllı ise Allah'ın kendisine ne yaptıracağını düşünür.

•

---

[19] Düzenli bir şekilde günlük olarak yapılan ders ve zikir demektir.
[20] Vâsıl olan, ulaşan.

120. Hikmet

Âbid ve zâhidler her şeyin kendilerini Allah'tan alıkoyacağını sandıkları için bu şeylere karşı yabancılaştılar. Eğer her şeyde O'nu görebilselerdi hiçbir şeyden uzaklaşmaları gerekmezdi.

•

121. Hikmet

Bu dünyâ yurdunda yapacağın iş, O'na perde olan evren konusunda düşünmendir. Öbür dünyâda ise O'nun Zât'ının yetkinliği sana gösterilecektir.

•

122. Hikmet

Bu dünyâ yurdunda yapacağın iş, O'na perde olan evren konusunda düşünmendir. Öbür dünyâda ise O'nun Zât'ının yetkinliği sana gösterilecektir.

•

123. Hikmet

Senin, kendisini görmeden edemeyeceğini bildiği için sana kendinden ortaya çıkan şeyleri gösterdi.

•

124. Hikmet

Sende, yapında usanç olduğunu bildiğinden ibâdetleri çeşit-çeşit kıldı. Bâzı konulardaki düşkünlüğünü bildiği için de kimi vakitlerde ibâdet etmeyi sana yasakladı. Sözgelimi namazı salt namaz kılmış olmak için değil, bütün varlığınla kılasın. Her namaz kılan gerçek anlamda namaz kılmış olmaz.

•

125. Hikmet

Namaz kalpler için günâh kirlerinden temizlenmek ve gayb[21] kapılarının açılmasıdır.

•

126. Hikmet

Namaz yakarışlar mahalli, somluklar madenidir. Onda sırların alanları genişler, nûrların

[21] Gizlilik.

ışıkları onda doğar.

•

127. Hikmet

Allah sendeki zayıflığı bildi de namazın sayılarını azalttı. Fazlına olan ihtiyâcını bildiğinden de namaz konusundaki yardımlarını çoğalttı.

•

128. Hikmet

Yaptığın amele karşılık istersen, senden de o amelde doğru olman istenir. Kuşku edene ise hâlâ esenlikte oluşu yeterlidir.

•

129. Hikmet

Yapmış göründüğün fakat gerçekte Allah'ın yaptığı-yaptırdığı bir amele karşılık isteme. Amelin kabul edilmesi karşılık olarak yeterli değil midir?

•

130. Hikmet

Fazlını senin üzerinde görmeyi dilediği zaman onu yaratır ve sana nispet eder.

•

131. Hikmet

Eğer seni sana döndürecek olursa işleyeceğin kötülüklerin sonu gelmez. Eğer sende cömertliğini ortaya çıkaracak olursa övgülerin sonu gelmez.

•

132. Hikmet

Rablığının nitelikleriyle Hakk'a ait ol. Kulluğunun nitelikleriyle de kendini araştır.

•

133. Hikmet

Yaratılmışlara özgü olan bir şeyi kendininmiş gibi göstermeni Allah yasaklamıştır. O, bütün âlemlerin Rabbı iken O'na özgü bir vasfı kendininmiş gibi göstermeni nasıl mubâh kılar?

•

134. Hikmet

Dilekte bulunmak insan için şân değildir. Şân ancak insanın edep güzelliği ile rızıklanmasıdır.

•

135. Hikmet

Hiçbir şey seni çâresizlik kadar istememiştir. Zillet ve yoksulluk kadar hiçbir şey de İlâhî bağışların üzerine gelişini çabuklaştırmamıştır.

•

136. Hikmet

Eğer sen kötü işleri yok edip, güttüğün dâvâları ortadan kaldırdıktan sonra O'na ulaşacağını sanıyorsan O'na ebediyen ulaşamayacaksın demektir. O seni kendine ulaştırmak isterse Kendi nitelikleriyle seni bürür, nimetiyle sarar. Böylece senden O'na gidenle değil, O'ndan sana gelenle seni kendine ulaştırır.

•

137. Hikmet

Eğer O'nun güzel örtüsüyle örtülmemiş olsaydı hiçbir amel kabule şâyân olmazdı.

•

138. Hikmet

Başkaldırdığından daha çok boyun eğdiğinde Allah'ın hilmine muhtaçsın.

•

139. Hikmet

Örtünmek iki çeşittir: Bir günahtan örtünmek, diğeri günâhta örtünmek. Avâm, halk nazarında derecelerin düşmesinden korkarak günâhta örtünmek isterler. Seçkinler ise Hakk'ın nazarından düşmekten korkarak günâhtan örtünmek isterler.

•

140. Hikmet

Sana ikrâmda bulunan gerçekte sana değil, sendeki Allah'ın güzel örtüsüne ikrâmda

bulunmuştur. Dolayısıyla hamd seni örtenedir. Sana ikrâm edip de teşekkür bekleyene değil.

•

141. Hikmet

Seninle gerçek anlamda ancak senin ayıplarını bilen sohbet eder ki bu da kerem sâhibi Mevlâ'dan başkası olamaz. Sohbet ettiklerinin en hayrlısı ona senden dönebilecek hiçbir şey istemeyen ancak seni isteyen Allah'tır.

•

142. Hikmet

Eğer kesin bilginin ışığı sende doğsaydı daha göçüp gitmeden âhiretin nasıl daha yakın olduğunu, dünyâ güzellikleri üstündeki fânilik güneşinin nasıl tutulduğunu görürdün.

•

143. Hikmet

O'nunla birlikte bir varlığın varoluşu seni O'ndan perdelemiştir. O'nunla birlikte bir varolduğunu sanmak da öyle.

•

144. Hikmet

O'nun oluşlar içindeki zuhûru olmasaydı o perdeler üzerine bakış söz konusu bile olmazdı. Eğer sıfatları doğrudan tecellî etseydi evrendeki tüm oluşlar dağılıp hiçliğe giderdi.

•

145. Hikmet

Bâtın olduğu için her şeyi açığa çıkardı. Zâhir olduğu için de her şeyi dürüp gizledi.

•

146. Hikmet

Varlıklar hakkında düşünmen için sana izin verdi. Fakat o varlıkların zâtlarıyla birlikte durmana izin vermedi. "*Göklerde olana bakınız*" (10/101)[22] diyerek sana anlayış kapılarını açtı. Yoksa sırf göklerde olan varlıkları sana göstermek için '*göklere bakın*' demedi.

---

[22] Resmî sıralamaya göre 10. Yûnus sûresi 101. âyet: Bismillahirrahmânirrahîm, "Kul inzûru mâ za fiys Semâvati vel Ard* ve mâ tuğnil ayâtü vennüzüru an kavmin la yu'minûn" yâni **De ki**: "***Semâvat'ta ve Arz'da ne oluyor, bir bakın!***"... **O âyetler ve uyarmalar imân etmeyen kavme fayda vermez**.

•

147. Hikmet

Evren O'nun var etmesiyle var, zâtının birliğine göre mahvolmuştur, yok hükmündedir.

•

148. Hikmet

İnsanlar iyiliğin bizzât sende olduğunu sandıkları için seni överler. Ama sen kendi durumundaki gerçeği bildiğin için nefsini kınamayı sürdür.

•

149. Hikmet

Gerçek mü'min övülünce, gerçekte kendinde olmayan nitelikler yüzünden övüldüğünü bildiği için Allah'tan utanır.

•

150. Hikmet

İnsanların en bilgisizi halktaki bir sanı uğruna kendindeki yakîn[23] bilgiyi terk edendir.

•

151. Hikmet

Lâyık olmadığın hâlde Allah halkın dilini seni övmek üzere boşandırırsa sen Allah'a lâyık olduğu şekilde hamd et!

•

152. Hikmet

Zâhidler övülünce övgünün halktan geldiğini sandıklarından sıkılırlar. Ârifler övülünce bunun Hakk'tan geldiğini bilirler ve ferâhlarlar.

•

153. Hikmet

Sana bir şey verildiği zaman ferâhlıyor, verilmediği zaman ise sıkıntıya düşüyorsan bundan

[23] Kesin.

çocukluğunun sürdüğünü ve kulluğunda doğruluk bulunmadığını çıkar.

•

154. Hikmet

Bir günâh işlediğinde bunun Rabbine doğruca yollanmana engel olacağını düşünerek üzülme, umudunu yitirme. Çünkü bu günâh sana takdîr edilen son günâh olabilir.

•

155. Hikmet

Recâ[24] kapılarının açılmasını istediğin zaman Allah'tan sana gelen nimetleri hatırla. Havf[25] kapılarının açılmasını istediğin zaman ise, senden O'na gidenlere bak.

•

156. Hikmet

Bast gününün ışıklarında elde edemediğini kabz gecesinin karanlığında yakalayabilirsin. "*Fayda açısından hangisi size daha yakın bilemezsiniz*" (4/11).[26]

•

157. Hikmet

Kalpler ve sırlar nûrların doğuş yerleridir.

•

158. Hikmet

Gayb hazînelerindeki nûrlar akmaya başlayınca kalplere emânet edilen nûrlar kabarıp coşmaya başlar.

---

[24] Umut.

[25] Korku.

[26] Resmî sıralamaya göre 4. Nisâ sûresi 11. âyet: Bismillahirrahmânirrahîm, "Yusıykümûllahû fiy evlâdiküm lizzekeri mislü hazzıl ünseyeyn* fein künne nisâen fevkasneteyni felehünne sülüsâ mâ tereke, ve in kânet vahıdeten felehen nısf* ve liebeveyhi likülli vahıdin minhümessüdüsü mimmâ tereke in kâne lehû veled* fein lem yekün lehû veledün ve verisehû ebevâhü feliümmihissülüs* fein kane lehû ıhvetün feli ümmihissüdüsü min ba'di vasıyyetin yusıy bihâ ev deyn* abâüküm ve ebnâüküm* lâ tedrûne eyyühüm akrâbu leküm nef'â* feriydâten minellah* innAllahe kâne Aliymen Hakiymâ" yâni **Allah**, **evlâdlarınız hakkında size** (şöyle) **vasiyyet ediyor**: **Erkek için iki dişinin payı'nın mislidir**... **Eğer** (çocuklar) **ikinin fevkinde kadınlar iseler**, (o zaman) **onlar için** (mirâs bırakan) **ne terk etti ise onun üçte ikisidir**; **eğer** (çocuk) **bir tek** (kadın) **ise**, **mirâsın yarısı onundur**... **Eğer** (ölüp) **mirâs bırakanın** (baba-ana'sı yanı sıra bir de) **çocuğu varsa**, **baba-ana'nın her birine mirâsın altıda biridir**; **şâyet hiç çocuğu** (ve kardeşleri) **yok ve baba-ana'sı kendisine vâris olmuşsa**, (bu takdirde) **anasına mirâsın üçte biridir** (demek ki babasına da kalan üçte ikisi)... **Eğer** (miras bırakanın) **kardeşleri varsa**, **anasının** (miras payı), **yaptığı vasiyyetten ve borcundan sonra** (kalanın) **altıda biridir**... **Babalarınız ve oğullarınız** (var)... **Bilemezsiniz, onların hangisi faydaca size daha yakındır**... (Bunlar) **Allah'tan bir fariza** (tâyin edilmiş, farz)'**dır**... **Muhakkak ki Allah Aliym'dir**, **Hakiym'dir**.

•

159. Hikmet

Bir nûr vardır onunla Hakk'ın eserlerini keşfedersin. Bir nûr da vardır ki onunla sana Hakk'ın sıfatları bildirilir.

•

160. Hikmet

Nefisler Hakk'tan başkalarının yoğunluğu ile perdelenirler. Gönüller de bâzen nûrlarla perdelenirler.

•

161. Hikmet

Kalplerin nûrlarını zâhirî örtülerle gizlemesi bunların ayağa düşerek değersizleşmelerini önlemek ve şöhret bulmaktan koruyarak değerlerini yüceltmek içindir.

•

162. Hikmet

Yalnızca kendisine delil olanı velî kulları için delil kılan ve kendisine ulaşmasını istediği kişiyi onlara ulaştıranı tesbîh ederim.

•

163. Hikmet

O, kimi zaman melekût âleminin gizliliklerini sana açar da kullarının sırlarını senden gizler.

•

164. Hikmet

Kulların gizli işlerini bilen kimse eğer İlâhî merhâmetten pay almamışsa, onunla ahlâklanmamışsa, bu bilgisi fitneye ve günâhı kendi üzerine çekmeye neden olur.

•

165. Hikmet

Nefsin hoşlanacağı şeyler yasaklarda açık ve belli, buyruklarda ise gizli ve belirsizdir. Gizli olan illetin giderilmesi çok daha çetindir.

•

166. Hikmet

Riyâ[27] bâzen, ibâdet ederken halk seni görmese bile yolunu kesebilir.

•

167. Hikmet

Hakk'tan sana gelen bağışları halkın bilmesini istemen kulluğunda doğruluğun yokluğunu kanıtlar.

•

168. Hikmet

Allah'ın bakışları seni kuşatıyorken halkın bakışlarını nasıl önemseyebilirsin? Halkın yönelişinin bir yana bırak, Hakk'ın yönelişini görmeye çalış.

•

169. Hikmet

Hakk'ı bilen her şeyde O'nu müşâhede eder. Hakk'ta yok olan için her şey yok olur. O'nu seven kimse O'na karşı hiçbir şeyi seçemez.

•

170. Hikmet

Hakk'ın olağanüstü yakınlığıdır O'nu senden perdeleyen. Perdelenmiş olması zuhûrunun şiddetinden gözlerden gizlenmesi de nûrunun büyüklüğündendir.

•

171. Hikmet

Duâlarının nedeni O'nun ihsânları olmasın. Bu, Tanrı konusundaki bilginin yetersizliğini gösterir. Duâların rubûbiyet haklarını yerine getirmek ve kulluğunu açıklamak için olsun.

•

172. Hikmet

[27] Gösteriş.

Nasıl olur da sonradan yapılan isteklerin önceden belirlenmiş ihsânların nedeni olabilir? Ezelî hükümler bir takım nedenlere bağlı olmaktan çok yücedirler.

●

173. Hikmet

Nasıl olur da sonradan yapılan isteklerin önceden belirlenmiş ihsânların nedeni olabilir? Ezelî hükümler bir takım nedenlere bağlı olmaktan çok yücedirler.

●

174. Hikmet

Allah’ın sana olan bağışları senden, senin işlerinden dolayı değildir. Seni bağışlarıyla karşıladığında, gözetmesiyle sana yöneldiğinde sen neredeydin? O’nun öncesizliğinde ne amellerin ihlâsı ne de hâllerin varlığı söz konusu idi. Orada olan yalnızca İlâhî bir bağış ve büyük vergiden başka bir şey değildir.

●

175. Hikmet

O, kulların bağışların sırrının açıklanmasını özleyeceklerini bildiği için “*Allah rahmetini dilediğine tahsis eder*” (2/105)[28] buyurmuştur. Onları başıboş bırakacak olursa kulların ezelî hükümlere güvenerek kulluk görevlerini yerine getirmeyeceklerini bildiğinden “*Doğrusu Allah’ın rahmeti iyi davrananlara yakındır*” (7/56)[29] buyurmuştur.

●

176. Hikmet

Her şey İlâhî irâdeye dayanır. O irâde ise hiçbir şeye dayanmaz.

●

177. Hikmet

Edep, kimi zaman kısmetine güvenerek istekte bulunmayı terki, kendi sorunlarını bir yana bırakarak O’nun zikri ile uğraşmayı gerekli kılar.

●

[28] Resmî sıralamaya göre 2. Bakara sûresi 105. âyet: Bismillahirrahmânirrahîm, “Mâ yeveddülleziyne keferû min ehlilKitabi ve lelmüşrikiyne en yünezzele aleyküm min hayrin min Rabbiküm* vAllahû yahtassu Birahmetihî men yeşa'û, vAllahû zülfadlil azîym” yâni ***Ehl-i Kitab’tan kâfir olanlar ile müşrikler, Rabbinizden size bir hayr indirilmesini istemezler**... (Ancak) **Allah rahmetini dilediğine has kılar**... **Allah, Zül’Fadlil’Azıym’dir**.*

[29] Resmî sıralamaya göre 7. A’râf sûresi 56. âyet: Bismillahirrahmânirrahîm, “Ve lâ tüfsidû fiyl Ardı ba'de ıslahıhâ ved'uhû havfen ve tame’ân, inne rahmetAllahi kariybûn minel muhsiniyn” yâni ***Islâh edildikten sonra Arz’da ifsâd yapmayın**... **Korkarak ve umarak O’na duâ edin/O’nu çağırın**... **Muhakkak ki Allah Rahmeti muhsinlere/muhsinlerden** (size) **yakındır**.*

178. Hikmet

Ancak gaflet edebilecek olana hatırlatılır, ihmâl edecek olan da uyarılır.

•

179. Hikmet

Fakîrliğin gelişi mürîdlerin bayramıdır.

•

180. Hikmet

Fakîrliğin artmasıyla olacak kazançları namaz ve oruçta bulamayabilirsin.

•

181. Hikmet

Fakîrlik bağışların sergileridir. Eğer sana bağışlar gelmesini istiyorsan önce fakr ve zorunluluk durumunu gerçekleştir. Çünkü "*Sadâkalar ancak yoksullar içindir*" (9/60).[30]

•

182. Hikmet

Sen beşerî niteliklerinin gereğini gerçekleştir ki, O da kendi nitelikleriyle senin yardımına yetişsin. Sen zilletini gerçekleştir ki, izzetiyle seni yardımına gelsin. Aczini ortaya koy ki, kudretiyle sana yardım etsin. Zayıflığını gerçekleştir ki, O da kuvvetiyle sana yetişsin.

•

183. Hikmet

İstikâmet sâhibi, istikâmetinde kemâle ermemiş olsa bile, kerâmetle rızıklanabilir.

•

184. Hikmet

Hakk'ın seni bir hâlde kâim kılmasının işâreti, senin için o durumda sonuçların ortaya çıkmasıdır.

[30] Resmî sıralamaya göre 9. Tevbe sûresi 60. âyet: Bismillahirrahmânirrahîm, "İnnemes sadâkatü lilfükârai velmesakiyni vel amiliyne aleyhâ vel müellefeti kulûbühüm ve fiyrrikâbi vel ğarimiyne ve fiy sebiylillâhi vebnis sebiyl* feriydaten minAllah* vAllahû Aliymun Hakiym" yâni ***Sadâkalar Allah'tan bir farz olarak ancak fakirler, miskinler, sadakalar üzerine âmiller (****sadâka işleri ile ilgili çalışanlar****), kalpleri alıştırılıp ısındırılacak olanlar, köleler, borçlular, Allah yolunda (****harcama****) ve yolun oğlu (****yolcular****) içindir****... Allah Aliym'dir, Hakiym'dir***

•

185. Hikmet

Kendi iyiliklerinden söz edip duranları yapmış oldukları bir hatâ susturuverir. Oysa Allah'ın bağışlarından söz edenleri hiç hatâ susturamaz.

•

186. Hikmet

Hikmet sâhiplerinin nûrları sözlerinden önde yürür. Aydınlatma nerede olursa söz de oraya taşınır.

•

187. Hikmet

Söylenen her söz içinden çıktığı kalbin kılığını üzerinde taşır.

•

188. Hikmet

Kime hakîkatlere özgü söz söyleme izni verilirse sözleri halkın gönüllerince anlaşılır, işâretleri açıklanır.

•

189. Hikmet

Açıklanmasına izin verilmeyen hakîkatlerin nûrları tutulmuş biçimde ortaya çıkar.

•

190. Hikmet

Erenlerin sözleri ya bir vecdin coşkunluğu ya da bir mürîde öngörülen yolun doğruluğunu göstermek içindir. Birincisi sâliklerin, ikincisi temkîn ehli muhakkîklerin hâlleridir.

•

191. Hikmet

Sözler dinleyenler ailesinin gıdâsıdır. Yiyebildiğinden başkası senin değildir.

•

192. Hikmet

Bir makâmdan söz eden kişi o makâmı uzaktan gören birisi olabileceği gibi o makâma ulaşmış birisi de olabilir. Bunu ancak basîret sâhipleri ayırt edebilir.

•

193. Hikmet

Sâlikin kendi varidlerinden söz etmesi doğru değildir. Çünkü, onların kalpteki etkileri azalır ve Rabbi ile aralarında olan içtenliğini zedeler.

•

194. Hikmet

Sakın, halktan bir şey almak için elini uzatma. Eğer verenin gerçekte halk değil Mevlân olduğunu görüyorsan o zaman bilginin uygun gördüğü ölçüde alabilirsin.

•

195. Hikmet

Ârif, çoğu zaman, Allah'ın kendisine yeterli olduğunu bildiği için, ihtiyâcını O'na bile açmaktan utanır. Bu ihtiyâcını halka bildirmekten dolayı Hakk'tan nasıl utanmasın?

•

196. Hikmet

Yapacağın iki işten hangisini yapacağına karar veremezsen nefsine ağır geleni seç. Çünkü ancak hak olan nefse ağır gelir.

•

197. Hikmet

Nâfile ibâdetlerle uğraşman buna karşılık üzerine vâcip olanları yapmakta tembellik göstermen nefsin isteklerine uymanın göstergelerindendir.

•

198. Hikmet

Allah ibâdetler için belli vakitler tespit etti. '*İleride yaparım*' düşüncesinin seni ibâdetten

alıkoymaması için de seçme nasîbini sana bırakarak vakti genişletti.

•

199. Hikmet

Kulların ibâdetlerinde yavaş davranacaklarını bildiği için kendine ibâdeti vâcip kıldı ve onları zorunluluk zincirleriyle kendisine yöneltti. "*Zincirlerle cennete yöneltilen topluluğa Rabbin hayret etti*."

•

200. Hikmet

O, görünüşte kendisine kulluğu gerekli kıldı ise de, gerçekte gerekli kıldığı, yalnızca kullarının cennete girmeleridir.

•

201. Hikmet

Kim şehvetine düşkün birini, Allah'ın onu bu şehvet ve gafletinden çıkarıp kurtaracağına şaşarsa O'nun kudretine acz isnât etmiş olur. "*Allah her şeyin üstünde bir kudret sâhibidir*" (18/45).[31]

•

202. Hikmet

Sana bağışların değerini bildirmek için karanlıklar da gelebilir.

•

203. Hikmet

Nimetlerin değerini varlıklarında bilmeyen yokluklarında anlar.

•

204. Hikmet

Nimetlerin peş-peşe gelişleri, şükrünü yerine getiremeyeceğin endişesiyle seni dehşete düşürmesin. Nefsini şükür için güçsüz görmekle değerini düşürmüş olursun.

---

[31] Resmî sıralamaya göre 18. Kehf sûresi 45. âyet: Bismillahirrahmânirrahîm, "Vadrib lehüm meselel hayâtid dünyâ kemâin enzelnahû mines Semâi fahteletâ bhi nebâtül' Ardı feasbehâ heşiymen tezruhürriyâh* ve kânAllahû alâ külli şey'in muktedirâ" yâni ***(Resûlüm)* onlara dünyâ hayâtının misâlini ver... Semâ'dan indirdiğimiz bir su gibidir ki, onunla Arz'ın nebâtı birbirine karıştı... Derken rüzgarın savurduğu çöp kırıntısı hâline geldi... Allah her şeye muktedir'dir**

•

205. Hikmet

Dünyevî zevklerin kalpte yerleşmesi giderilmesi güç dertlerdendir.

•

206. Hikmet

Şehveti kalpten mecâlsiz bırakacak bir korku -celâl tecellîsi- ile dayanılmaz bir şevkten -cemâl tecellîsi- başka bir şey çıkaramaz.

•

207. Hikmet

İçinde şirk bulunan ibâdeti sevmediği gibi, içinde Kendisinden başkası için yer ayrılan kalpi de sevmez. Böyle bir ibâdeti kabul etmediği gibi, böyle bir kalbe de yönelmez.

•

208. Hikmet

Kimi zaman sana doğru ağan nûrlar kalbini varlık sûretleriyle dopdolu görünce geri dönüp giderler. Kalbini bu putlardan temizle ki, bilgi ve sırlarla doldurabilesin.

•

209. Hikmet

İlâhi bağışlar gecikmezler. Gecikme ancak senin O'na yönelmende söz konusudur.

•

210. Hikmet

Vakitlere bağlı kimi İlâhî hakların kazâsı mümkündür. Bizzât vakitlerin haklarının kazâsı ise mümkün değildir. Çünkü gelip geçen her bir vakitte, Allah'ın senin üzerinde yeni bir hakkı ve pekiştirilmiş bir buyruğu vardır. Sen Allah'ın bu vakitteki hakkını yerine getiremezken diğer vakitlerin hakkını nasıl yerine getirebilirsin?

•

211. Hikmet

Ömründen geçen kısmın bir bedeli olmayacağı gibi geçen ömründen elde edebildiğin şeylerin de bir değeri yoktur.

•

212. Hikmet

Bir şeyi seven onun tutsağı olmuş demektir. Allah, kulunun Kendisinden başkasına tutsak olmasını istemez.

•

213. Hikmet

Buyruklarına boyun eğişin O'na bir yarar sağlamaz, başkaldırışın ise bir zarar vermez. Bununla birlikte sana bâzı şeyleri buyurması ve bâzı şeyleri yasaklaması, bunlardan dolayı sana dönecek olan yararlar içindir.

•

214. Hikmet

Kişinin yönelmesi O'nun ululuğunu artırmaz, yüz çevirmesi de ululuğunu eksiltmez.

•

215. Hikmet

Vuslat, Allah'a kavuşmak değil, O'nun bilgisine ulaşmak demektir. Rabbimiz bir şeyin Kendisine ya da Kendisinin bir şeye ulaşması durumundan münezzehtir.

•

216. Hikmet

O'na yakınlaşman, O'nun sana olan yakınlığının bilincine varmandır. Yoksa sen nerede, O'nun sana yakınlığı nerede?

•

217. Hikmet

Hakîkatler, tecellî anında, toplu olarak gelirler. Kalpte korunup ezberlendikten sonra anlamları açığa kavuşur. "*Biz onu okuttuğumuz zaman onun okunmasını dinle. Sonra sana açıklamak bize düşer*" (75/18-19).[32]

[32] Resmî sıralamaya göre 75. Kıyâmet sûresi: Bismillahirrahmânirrahîm,
18. "Feizâ kare'nahû fettebı' Kur'âneh" yâni **O'nu *okuduğumuzda, Onun Kur'ânı'na (*** *okumasına* ***) tâbi ol***!
19. "Sümme inne 'aleynâ beyâneh" yâni ***Sonra****,* ***muhakkak ki O'nun beyânı (*** *mânânın kelimeler ile açığa çıkarılması* ***)***

•

218. Hikmet

İlâhi varidler geldiği zaman sendeki alışkanlıkları yıkıp yok ederler. "*Doğrusu hükümdârla bir şehre girdikleri zaman orasını bozarlar, onurlu kimselerini aşağılık yaparlar*" (27/34).[33]

•

219. Hikmet

Varidler Kahhar olan Hakk'tan geldiği için dokunduğu şeyleri yok ederler. "*Gerçeği bâtılın başına çarparız ve onun beynini parçalar; böylece bâtıl ortandan kalkar*" (21/18).[34]

•

219. Hikmet

Hakk bir şeyle perdelenmiş olamaz. Çünkü O, perde olacak şeyde bile açık, mevcût ve hazırdır.

•

220. Hikmet

Kendisinde huzûr bulamadığın bir ibâdetin kabulü konusunda tasalanma. Karşılığını peşinen alamadığın ibâdetler de kabul görebilir.

•

221. Hikmet

Sonuçlarını bilmediğin bir varidi sakın övüp durma. Buluttan beklenen sonuç yağmur değil meyvelerin olgunlaşmasıdır.

•

222. Hikmet

---

da bizim üzerimizedir.

[33] Resmî sıralamaya göre 27. Neml sûresi 34. âyet: Bismillahirrahmânirrahîm, "Kalet innel mülûke izâ dehâlu karyeten efsedûhâ ve ceâlu eızzete ehlihâ ezilleten, ve kezâlike yefâlun" yâni *(Sebe' melikesi)* ***dedi ki****: "****Muhakkak ki melikler bir karye'ye (****şehre, ülkeye****) girdikleri vakit, onu ifsâd ederler ve onun ehlinin azîzlerini zeliller kılarlar****...* ***Böylece yaparlar (****sünnetleri budur)"*

[34] Resmî sıralamaya göre 21. Enbiyâ sûresi 18. âyet: Bismillahirrahmânirrahîm, "Bel nakzifü bil Hakkı alel bâtıli feyedmeğuhû feizâ hûve zâhikûn, ve lekümül veylü mimmâ tasıfûn" yâni ***Bilâkis biz, Hakkı (****gerçeği; vahyi, keşfi delilleri****) bâtılın (****gerçek olmayan, vehmi düşünce ve inanışların****) üzerine indiririz de onun dimağını (****beynini****) parçalar****...* ***Bir de bakarsın ki o can çekişerek ölür/yok olup gider****...* ***Vasıflamalarınız dolayısıyla veyl olsun size****!*

İlâhî varidlerin nûrlarını sağa sola saçıp sırlarını açıkladıktan sonra bunların sürekliliğini bekleme. Çünkü şânı yüce Allah'ın hiçbir ihtiyâcı yoktur. Sen ise sürekli O'na muhtaçsın.

•

223. Hikmet

O'nun gayrının kalıcı olmasını isteyişin O'nu bulamadığını gösterir. Fânîliklerinin sonucu olarak O'nun dışındakileri yitirdiğin zaman yabancılaşman da O'na ulaşmamış olduğunun kanıtıdır.

•

224. Hikmet

Görünüşleri başka-başka da olsa nimetler yalnızca O'nun müşâhedesi ve yakınlığı ile elde edilir. Görünüşleri değişik olsa bile azâplar da O'nun senden perdelenmesinden dolayıdır. Öyleyse azâbın nedeni perdenin varlığı, nimetlerin kaynağı ise O'nun Kerim olan yüzünün müşâhedesidir.

•

225. Hikmet

Kalplerde bulunan endişe ve hüznün kaynağı hakîkati açık olarak görmekten alıkonulmaktır.

•

226. Hikmet

Allah'ın sana, isyânına neden olabilecek ölçüde değil de ancak yetecek ölçüde rızk vermesi, senin üzerindeki nimetini tamamladığını gösterir.

•

227. Hikmet

Varlıklarında sevindiğin şeyler az olsun; yokluklarında üzüldüğün şeyler de az olur.

•

228. Hikmet

Hiçbir zaman görevden alınmamayı istiyorsan senin için sürekli olmayan hiçbir görevi üstlenme. O görevin başlangıcı seni kışkırtsa da sonuçları sakındırmaktadır. Zâhiri seni çağırsa da bâtını yasaklamaktadır.

•

229. Hikmet

Seni dünyâyı terke yöneltmek için dünyâyı hastalıklar mahalli, acılar kaynağı yaptı.

•

230. Hikmet

Soyut öğütlerden ders almayacağını bildiği için dünyâyı terk etmeni kolaylaştırmak üzere sana sıkıntı ve belâyı tattırdı.

•

231. Hikmet

Hayrlı bilgi, nûrları göğüste yayılan ve kendisiyle kalp üzerindeki örtünün açıldığı bilgidir.

•

232. Hikmet

Bilginin hayrlısı Allah'a karşı saygı ile korku uyandırandır.

•

233. Hikmet

Bilgi, Allah saygısı ve korkusu ile berâberse senin yanında, değilse karşındadır.

•

234. Hikmet

İnsanların sana yönelmeyişleri ya da seni kötüleme biçimindeki yönelişleri seni incitirse sendeki Allah bilgisine başvur, onunla yetin. Eğer O'nun bilgisinden nasibine düşeni yetersiz buluyorsan, bu yetersizliğin yüzünden ortaya çıkabilecek mûsibet halkın kötülemesinden doğacak dertten daha beterdir.

•

235. Hikmet

Halkın eliyle sana eziyet ettirmesi onlarla durup kalmaman içindir. Seni her şeyden tiksindirmek istiyor ki, hiçbir şey seni O'ndan alıkoymasın.

•

236. Hikmet

Şeytânın senden gâfil olmadığını bildiğin ölçüde varlığın kudreti elinde olan Allah'tan gâfil

olma.

•

237. Hikmet

Senin kendisine doğru ilerlemen için şeytânı sana düşman etti. Ve nefsi üzerine kışkırttı ki, yönelişin kendisine sürekli olsun.

•

238. Hikmet

Kendisinin alçak gönüllüğünü ispata çalışan kimse gerçekte tam bir kibirlidir. Çünkü tevâzû yüksek bir dereceden aşağı iniştir. Bu yüzden nefsine tevâzû nispet ettiğin anda kibirli sayılırsın.

•

239. Hikmet

Kendisini yaptığı işin üzerinde gören kimse mütevâzı değildir. Alçak gönüllü insan kendisini yaptığı işin altında görendir.

•

240. Hikmet

Gerçek tevâzû O'nun büyüklüğünün müşâhedesinden ve sıfatların tecellîsinden doğandır.

•

241. Hikmet

Seni bayağı niteliklerinden ancak ilâhî sıfatların müşâhedesi kurtarır.

•

242. Hikmet

Mü'minin Allah'ı zikir ve övgü ile uğraşması kendisini nefsine değer vermekten alıkoyar. Allah'ın hakları ile uğraşması da nefsinin hoşlanacağı şeyleri hatırlamasını engeller.

•

243. Hikmet

Sevdiğinden bir karşılık bekleyen ve bir amaç için seven kimse gerçek muhib[35] Çünkü muhib her şeyini senin uğruna harcayandır, senden bir şeyler bekleyen değil.

•

244. Hikmet

Nefsin meydanları olmasaydı sâliklerin seyir ve sulûku gerçekleşmezdi. Çünkü böyle bir durumda O'nunla senin aranda bir mesâfe olmayacaktı ki, yolculuğunla bir mesâfe aşılmış olsun. Yine seninle O'nun arasında bir ayrılık bulunmayacaktı ki, vuslâtınla bir aralık yok edilmiş olsun.

•

245. Hikmet

Yaratılmışlar arasındaki değerinin yüceliğini bildirmek için seni mülk âlemi ile melekût âlemi arasında bir ara âlem (berzâh) kıldı. Sen bir incisin. Âlemler seni koruyan sedeflerdir.

•

246. Hikmet

Evren seni ancak bedensel olarak kuşatabilir. Yoksa ruhâniyetin açısından evren seni içine alamaz.

•

247. Hikmet

Varlıklara takılıp kalan, kendisine gaybın meydanları açılmayan kimse zâtının heykeli ile kuşatılmış, çevresi içine hapsedilmiştir.

•

248. Hikmet

Yaratıcısını müşâhede edemediğin sürece varlıklara bağımlı ve muhtaçsın. O'nu müşâhede ettikten sonra ise onlar sana bağımlı ve muhtaçtır.

•

249. Hikmet

Velîlere özgü hakîkatlerin ortaya çıkışından dolayı beşerî niteliklerin yok olması gerekmez. Husûsiyet gündüz güneşinin doğuşu gibidir: Ufuktan doğduğu hâlde ufuktan değildir. Kimi zaman O'nun sıfatlarının güneşleri senin varlığının gecesi üzerine doğar, kimi zaman da onlar senden çekilir ve sen kendi sınırlarına, niteliklerine döndürülürsün. Öyleyse güneş ne sendendir, ne de seninle ilgisi vardır. Fakat senin üzerine gelmiştir.

[35] Hub kökünden, muhabbet –sevgi- duyan, seven.

•

250. Hikmet

Eserlerinin varlığı ile isimlerinin varlığına, isimlerinin varlığı ile sıfatlarının gerçekleşmesine, sıfatlarının gerçekleşmesi ile zâtının varlığına delil göstermemiştir. Çünkü sıfatların kendi başlarına varolmaları mümkün değildir. Cezbe ehline zâtının kemâlini açar, sonra sıfatlarının müşâhedesine çevirir. Daha sonra da isimleriyle ilgilendirmeye döndürür. Nihâyet onları eserlerinin müşâhedesine yöneltir. Sâliklerin[36] durumu ise bunun tersidir. Çünkü sâliklerin nihâyeti meczûbların[37] bidâyetidir[38]. Sâliklerin başlangıçları da meczûbların son noktalarıdır. Bu, iki cümlenin aynı anlamı taşımaları demek değildir. Biri iner, diğeri de çıkarken yolda karşılaşmış olabilirler.

•

251. Hikmet

İsimlerin nûrları, içinde bulunduğumuz dünyâda açığa çıkar. Kalplerin nûrları ile sırların değerleri de ancak melekût âleminin gaybında (âhirette) bilinir.

•

252. Hikmet

Buyruklara baş eğmenin karşılığını hemen bulmak hatâların cezâsını ise tehirli olarak çekmek O'nun Sâlihlere bir muştusudur.

•

253. Hikmet

Sana sadâka olarak vermiş olduğu bir amel için nasıl karşılık bekleyebilirsin? Yine sana O'nun hediye ettiği doğruluğa karşılık ödüllendirilmeni nasıl isteyebilirsin?

•

254. Hikmet

Bir topluluk vardır, nûrları zikirlerini geçmiştir. Bir topluluk vardır, nûrları zikirleri denktir. Bir topluluk da vardır, nûrları da zikirleri de yoktur. Böylelerinden Allah'a sığınırız.

•

[36] Sûluk edenler.
[37] Cezbeye kapılmış.
[38] İptidâ, başlama, başlangıç.

255. Hikmet

Bir kimse kalbinin nûrlanması için zikreder, zâkir olur. Bir kimse de önce kalbini nûrlandırır sonra zikreder, zâkir olur. Zikri ile nûru eşit olanın zikri ile hidâyet bulunur, nûruna da uyulur, yol alınır.

256. Hikmet

Zikrin ortaya çıkışı ancak Bâtınî tefekkür ve müşâhedeye bağlıdır.

•

257. Hikmet

Senin tanıklığını istemeden önce sana Kendini gösterdi (tecellî etti). O'nun ilâhlığını görünüşler âlemi dile getirdi. Kalpler ve sırlar ise O'nun birliğini gerçekleştirdi.

•

258. Hikmet

Sana üç kerâmet ikrâm etti. Seni, kendisini zikredenlerden eyledi: Eğer O'nun bağışı olmasaydı üzerine zikrinin gerçekleşmesine ehil olamazdın. Seni, kendisiyle zikredilen kıldı: Kendisini sana nispet ederek bu durumu gerçekleştirdi. Nihâyet seni yanında zikretmekle üzerindeki nimetini tamamladı.

•

259. Hikmet

Nice ömürler vardır ki, zamanı uzun, değeri kısa; nice ömürler vardır ki, zamanı kısa değeri çoktur.

•

260. Hikmet

Ömrü bereketlendiren kimse kısa bir zaman içinde Allah'ın öyle himmetlerini müşâhede eder ki bunlar ne sözle anlatılabilir, ne de işâretler onlara ulaşabilir.

•

261. Hikmet

En umutsuz durum işleri bitirdikten sonra da olsa O'na yönelmemek ve engeller azaldıktan sonra O'na doğru gitmemektir.

•

262. Hikmet

Tefekkür kalbin ağyar[39] meydanlarında gezintisidir.

263. Hikmet

Tefekkür iki çeşittir: Tasdik ve imân tefekkürü, şuhûd ve ayân tefekkürü. Birincisi itibâr ehli, ikincisi müşâhede ve basîret ehli olanlar içindir.

•

264. Hikmet

Başlangıç sonuçların tecellî yeridir. Kimin başlangıcı Allah ile olursa sonucu da O'nunla olur.

•

265. Hikmet

Uğraşman gereken iş sevdiğin ve kendisine koştuğun iştir. Kaçınacağın iş ise, nefsin üzerinde etkili olandır.

•

266. Hikmet

Allah'ın kendisini istediğini iyice bilen kimse O'na karşı isteğini gerçekleştirmiş demektir. Bütün işlerin Allah'ın kudret elinde olduğunu bilen kimse O'na tevekkül ederek kendisini toparlamış olur.

•

267. Hikmet

Kuşkusuz varlık binâsının direkleri yıkılacak ve güzellikleri soyulup alınacaktır.

•

268. Hikmet

Akıllı kimse geçici şeylerle değil, kalıcı olan şeylerle sevinir. Çünkü daha kalıcı olanın nûru parlar, muştuları zuhûr eder.

•

269. Hikmet

[39] Gayrı.

Akıllı kişi bu dünyâdan yüz çeviren ve ona arkasını dönendir. Bu dünyâyı ne bir yurt ne bir barınak kabul edendir. Tersine, orada himmetini Allah'a doğru yönelten, O'ndan yardım dileyerek O'na doğru yürüyendir.

•

270. Hikmet

Onun azim bineği hiçbir yerde karar kılmadan mukaddes huzûrun önünde üns yaygısına diz çökünceye kadar yürüyüşünü sürdürür. Burası müfetehâ, müvâcehe[40], mücâlese[41], muhâdese[42], müşâhede ve mütalaa yeridir. O mukaddes huzûr kalplerin yuvaları ve ancak onun sükûn bulacakları barınaklarıdır.

•

271. Hikmet

Bunlar hakların semâsına ya da hazların zeminine izin ile, temkin ve yakîn ile indikleri zaman, haklara gaflet ve edep dışı bir durumla inmedikleri gibi hazlara da şehvet ve çıkar düşüncesiyle inmezler. Tersine buralara Allah ile, Allah için, Allah'tan ve Allah'a doğru gitmek için hareket etmişlerdir.

•

272. Hikmet

"*De ki, Rabbim beni girdireceğin yere doğrulukla girdir ve çıkaracağın yerden doğrulukla çıkar*" (17/80).[43] Ta ki, girdirdiğin zaman göreceğim şey senin gücün ve kuvvetin olsun. Çıkardığın zaman ise teslimiyetimin ve boyun eğişimin bütünüyle sana olduğu anlaşılsın.

•

273. Hikmet

"*Bana katından yardım edici bir güç ver*" (17/80). Ki, bana benimle yardım etsin. Nefsimi görmeye yaramakla birlikte duygu dairesinde beni fânî kılsın.

•

274. Hikmet

Kalp gözü Allah'ın nimetlerinde eşsiz olduğunu görüyorsa, şerîatın gereği olarak o nimetlere

---

[40] Yüzleşme, yüz yüze gelme.
[41] Cülûs'tan, berâberce birlikte oturma.
[42] Günlük konuşmalar.
[43] Resmî sıralamaya göre 17. İsrâ sûresi 80. âyet: Bismillahirrahmânirrahîm, "Ve kur Rabbî edhılniy müdhâle sıdkın ve ahricniy muhrâce sıdkın vec'al liy min ledünke sultânen nasıyrâ" yâni ***Rabbim girdiğim yere (****vahdet'e****) sıdk üzere girdir ve (****tafsil için****) çıktığım yerden sıdk ile çıkart****... Ve bana ledününden nasıyr (****zafere erdirici****) bir sultân (****kudret-kuvvet-hüccet; fetih, bekâ****) kıl (****oluştur****).***

şükretmelidir.

Bu konuda insanlar üç bölüktür: Birinci bölük tümüyle gaflete batmış, duyguları körelmiş ve kalpleri kararmıştır. Bunlar ihsânı yaratıklardan bilir, Âlemlerin Rabbi tarafından geldiğini görmezler. Bu görmezlikleri inanç açısından açık şirke, yaratıklara isnâttan dolayı ise gizli şirke düşmüşlerdir.

İkinci bölük bir hakîkat sâhibidir. Hakk'ı müşâhede ile yaratıklardan, sebeplerin yaratıcısını görmekle de sebeplerden fânî olmuşlardır. İşte bunlar hakîkate yönelmişlerdir. Hakîkatin parıltısı üzerlerinde apaçık görülür. Tarîkata girmişler ve yolun sonuna varmışlardır. Eserleri yok olmuş ve nûrlara gark olmuşlardır. Bunların sekri sahvına, cemi farkına, fenâsı bekâsına, gaybeti huzûruna başattır.

Üçüncü bölük daha yetkindir. Bunlar içtikçe, sahvı gâyb oldukça huzûrları artar. Ne cemi farkına, ne de farkı cemine perde olur. Fenâsı bekâsından alıkoymaz, bekâsı da fenâsından. Her pay sâhibine payını verir, her hak sâhibinin hakkını yerine getirir.

•

275. Hikmet

Şuhûd ile olan göz aydınlığı meşhûdun bilinmesi ölçüsündedir. Selâm, O'na olsun, Allah resûlünün marifeti başka birisinin bilgisiyle eş değildir. Dolayısıyla göz aydınlığı da öyle.

•

276. Hikmet

Biz deriz ki, Peygamberin namazlarında şûhudu ile olan göz aydınlığı müşâhede edilenin, Allah'ın celâl yönü ile ilgilidir. Çünkü O, '*namazla*' değil, '*namazda*' sözüyle buna işâret etmiştir, salât ve selâm O'na olsun. Çünkü O'nun gözleri Rabbinden başka bir varlıkla aydınlanamaz. Nasıl oluyor da bir taraftan makâmı gösterip diğer taraftan şöyle emrediyor.: "*Allah'a sanki O'nu görüyormuşçasına ibâdet et*." O'nu görürken O'nunla birlikte bir başkasını müşâhede etmek imkânsızdır.

Birisi şöyle söyleyebilir: '*Göz aydınlığı namazla olabilir. Çünkü o Allah'ın bir ihsânıdır. Allah'ın nimetlerinden biri olduğu da açıktır. Kul onunla nasıl ferâhlamaz, o nasıl göz nûru olmaz*.' Çünkü Hakk Teâlâ şöyle buyurmuştur: "*De ki, 'Bunlar Allah'ın bol nimetiyle ve rahmetiyledir', buna sevinsinler*" (10/58).[44] İyi bilesin ki, bu hitâbın sırrını bilen için âyet, sorunun cevabına işâret etmektedir. Bu âyette '*sevinsinler*' buyrulmuştur. '*Yâ Muhammed sen sevin*' denilmemiştir. Yâni onlara de ki Allah'ın ihsân ve keremi ile sevinsinler. Senin sevincin ise kerem sâhibi ile olsun. Nitekim bir başka bir âyette şöyle buyrulmaktadır: "Allah de, sonra da onları daldıkları sapıklıkta bırak, oynasınlar" (6/91).[45]

---

[44] Resmî sıralamaya göre 10. Yûnus sûresi 58. âyet: Bismillahirrahmânirrahîm, "Kul bi fadlillahi ve bi Rahmetihî fe bi zâlike felyefrahû* hûve hayrun mimmâ yecmeûn" yâni **De ki**: "***Allah fazlı ve O'nun rahmetiyle, işte onunla sevinip ferâhlasınlar (****hayâli, fânî, cüzî şeylerle değil****)... O (****ilâhi özellikler ile hâsıl olan yaşam****), onların cem' ettiklerinden daha hayrlıdır***".

[45] Resmî sıralamaya göre 6. Enâm sûresi 91. âyet: Bismillahirrahmânirrahîm, "Ve mâ kaderullahe hakka kadrihî iz kâlu mâ enzelAllahu alâ beşerin min şey'* kul men enzelel Kitabelleziy câe bihi Mûsâ Nûren ve hüden linNâsi tec'alunehû

277. Hikmet

Nimetlerin gelişi konusunda da insanlar üç bölüktür. Bir bölüğü nimetlere sevinir. Bu sevinçleri nimeti yaratana ve onları bağışlayana karşı değil, o nimetlerden yararlandıkları içindir. Bunlar gâfillerdir. Allah'ın: "*Kendilerine hatırlatılanı unuttuklarında onlara her şeyin kapısını açtık; kendilerine verilene sevinince ansızın onları yakaladık da umutsuz kalıverdiler*" (6/44)[46] sözü bunun içindir. Bir bölüğü de gönderenden bir minnet ve eriştirenden de bir nimet görmekle sevinirler. Allah'ın "*De ki, 'Bunlar Allah'ın bol nimeti ve rahmetiyledir.' Buna sevinsinler. O, onların topladıklarından daha hayrlıdır*" (10/58)[47] âyeti de bunlar içindir. Diğer bölük ise Allah ile sevinirler. Nimetlerin ne zâhirî yararları ne bâtınî vergileri kendilerini ilgilendirmez. İlgileri yalnızca Allah'a yöneliktir. O'ndan başkasını görmezler. "Allah de, sonra da onları daldıkları sapıklıkta bırak, oyalansınlar" (6/91)[48] âyeti de bunlar üzerinedir.

278. Hikmet

Şânı yüce Allah, Davût'a şöyle vahyetti: "*Yâ Davûd, doğru kullarıma söyle benimle sevinsinler, benim zikrimle nimetlensinler.*"

279. Hikmet

Şânı yüce Allah, bizi-sizi hoşnutluğuyla sevindirsin. Bizi Kendisini bilenlerden eylesin. Gâfillerden etmesin. Bizi nimet ve keremiyle takvâ sâhibi kimselerin yollarına iletsin.

---

karatıyse tübdunehâ ve tuhfûne kesiyrâ* ve ullimtüm mâ lem ta'lemû entüm ve lâ abâüküm* kulillahû sümme zerhüm fiy havdıhim yel'abun" yâni "***Allah hiç bir beşer'e bir şey inzâl etmemiştir***" **demekle**, **Allah**'**ı hakkıyla** (gereği gibi) **takdir edemediler** (tanıyamadılar)... **De ki**: "***Mûsâ'nın insanlar için Nûr ve Hûdâ olarak getirdiği Kitab'ı*** *(ilmi)* ***kim inzâl etti?. (Ki) siz O'nu kağıtlar hâline getirip*** *(O Kitab'ı yazılı kağıtlar olarak görüp)* ***gösteriyorsunuz, bir çoğunu da gizliyorsunuz... Ve ne sizin ne de babalarınızın bilmediği şeyler öğretildi size***"... '**Allah**' **de**, **sonra bırak onları daldıklarında oynayadursunlar**.

[46] Resmî sıralamaya göre 6. Enâm sûresi 44. âyet: Bismillahirrahmânirrahîm, "Felemmâ nesû mâ zükkirû bihi fetahnâ aleyhim ebvâbe külli şey'* hattâ izâ ferihû bi mâ utû ehaznâhüm bağteten feizahüm mublisûn" yâni ***Ne zaman ki kendilerine hatırlatılan şeyi unuttular, onlara her şeyin*** *(çokluğun, göreselliğin)* ***kapılarını açtık... Nihâyet*** *(kendilerine)* ***verilenler ile ferahlayıp şımardıklarında, onları ansızın yakaladık... Birdenbire ümitsiz kalıverdiler.***

[47] Resmî sıralamaya göre 10. Yûnus sûresi 58. âyet: Bismillahirrahmânirrahîm, "Kul bi fadlillahi ve bi Rahmetihî fe bi zâlike felyefrahû* hûve hayrun mimmâ yecmeûn" yâni **De ki**: "***Allah fazlı ve O'nun rahmetiyle, işte onunla sevinip ferâhlasınlar*** *(hayâli, fânî, cüzî şeylerle değil)*... ***O*** *(ilâhi özellikler ile hâsıl olan yaşam)*, ***onların cem' ettiklerinden daha hayrlıdır***".

[48] Resmî sıralamaya göre 6. Enâm sûresi 91. âyet: Bismillahirrahmânirrahîm, "Ve mâ kaderullahe hakka kadrihî iz kâlu mâ enzelAllahu alâ beşerin min şey'* kul men enzelel Kitabelleziy câe bihi Mûsâ Nûren ve hüden linNâsi tec'alunehû karatıyse tübdunehâ ve tuhfûne kesiyrâ* ve ullimtüm mâ lem ta'lemû entüm ve lâ abâüküm* kulillahû sümme zerhüm fiy havdıhim yel'abun" yâni "***Allah hiç bir beşer'e bir şey inzâl etmemiştir***" **demekle**, **Allah**'**ı hakkıyla** (gereği gibi) **takdir edemediler** (tanıyamadılar)... **De ki**: "***Mûsâ'nın insanlar için Nûr ve Hûdâ olarak getirdiği Kitab'ı*** *(ilmi)* ***kim inzâl etti?. (Ki) siz O'nu kağıtlar hâline getirip*** *(O Kitab'ı yazılı kağıtlar olarak görüp)* ***gösteriyorsunuz, bir çoğunu da gizliyorsunuz... Ve ne sizin ne de babalarınızın bilmediği şeyler öğretildi size***"... "**Allah**" **de**, **sonra bırak onları daldıklarında oynayadursunlar**.